

ПОГОДЖЕНО
на засіданні циклової методичної
комісії загальноосвітніх та соціально-
економічних дисциплін
від «31» серпня 2021 р.
протокол № 1

**Робоча навчальна програма з предмета
«Історія України»**

розроблена на основі навчальної програми з історії України 10-11 класів
(рівень стандарту) загальноосвітніх навчальних закладів,
затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України
від 23.10.2017 № 1407

Курс	Предмет	Кількість годин	
		всього	з них ЛПР
I курс	Історія України	74	5
II курс	Історія України	31	4
	Всього	105	11

ПОЯСНОВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчання історії спрямоване на реалізацію мети повної загальної середньої освіти, яка полягає в розвитку та соціалізації особистості здобувачів освіти, формуванні в них національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

Мета історичної освіти – сприяння формуванню у здобувачів освіти національно-культурної ідентичності, патріотичного світогляду, активної соціальної та громадянської позиції, почуття власної гідності у результаті осмислення соціального та морального досвіду минулих поколінь, розуміння історії і культури України в контексті історичного процесу.

Ця мета конкретизується в комплексі завдань, серед яких пріоритетними є:

- поглиблення інтересу до історії як сфери знань і навчального предмета, розвиток мисленневих здібностей та умінь, необхідних для розуміння сучасних викликів;

- набуття системних знань про факти, події, явища, тенденції в Україні ХХ - поч. ХХІ ст. з позицій: цінності життя людини, досвіду українського державотворення, утвердження єдності й соборності Українського народу, значення європейських культурних і правових традицій для суспільних процесів в Україні, зміцнення національних інтересів і суверенітету, цілісності та непорушності кордонів Української держави в контексті світового історичного процесу;

- розвиток історичного, критичного та творчого мислення, здатності розуміти загальний хід історичного процесу, проблеми, що стоять перед країною та світом;

- спонукати до усвідомлення національного інтересу, необхідності захисту суверенітету, територіальної цілісності своєї держави в умовах реальних військово-політичних, інформаційних та інших викликів;

- сприяння формуванню політичної та правової культури, громадянської самосвідомості, пошани до державної символіки України в гармонійному поєднанні із національними та загальнолюдськими цінностями.

Структура програми й організація навчання учнів/учениць. Програма складається з пояснювальної записки, структурованих за розділами очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти і змісту навчального матеріалу з історії України ХХ - поч. ХХІ ст., як основи для досягнення цих результатів. Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності здобувача освіти зорієнтовані на формування предметних і ключових компетентностей і викладені через знання й уміння, які відповідають знаннєвому, смисловому й діяльнісному компонентам.

I курс - 74 години

Історія України (1914–1945рр.)

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
ПОВТОРЕННЯ. ВСТУП (1 год.)	
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>характерні риси</i> “ короткого ХХ століття ”; – <i>зміст понять</i>: світова війна, політичний режим, національна держава, соціальна революція, національна революція; – <i>особливості</i> розвитку українського суспільства на початку ХХ ст.; – <i>алгоритми опрацювання</i> таких видів історичних джерел, як плакати, фото і кінодокументи тощо). <p>Уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>застосувати знання про періодизацію історії</i> як інструмент для розуміння особливостей розвитку українських земель у першій половині ХХ ст.; – <i>показати на історичній карті</i> держави-метрополії та їх колоніальні володіння; території українських земель, що входили до складу Російської імперії та Австро-Угорщини; – <i>визначити</i> основні тенденції соціально-економічного, політичного та культурного розвитку України і світу на зламі ХІХ–ХХ ст.; 	<p>Україна і світ на порозі ХХ ст.: основні тенденції соціально-економічного, політичного та культурного розвитку. ХХ століття у світовій історії. Періодизація історії України ХХ ст.</p> <p>Завдання і структура курсів історії України та всесвітньої історії ХХ – початку ХХІ ст. Особливості курсу історії України 1914–1945 рр.</p>
Розділ 1. УКРАЇНА В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (4 год.)	
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>зміст понять</i>: Перша світова війна, окупаційний режим, військове генерал-губернаторство, депортація; – <i>сутність</i> українського питання напередодні війни; геополітичних планів країн Антанти і Центральних держав щодо українських земель; – <i>позиції</i> українських політичних сил напередодні та в умовах війни; – <i>місце, перебіг і наслідки воєнних операцій</i>, що відбувалися на території України в 1914–1917 рр.: Галицька битва, битва за гору Маківка Брусиловський прорив, Червневий наступ.; – <i>особливості</i> становища українців у районах бойових дій; – <i>причини</i> розходжень українських політичних сил у ставленні до війни; <p>Уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>встановити синхронність</i> подій Першої світової війни на українських територіях, що входили до складу Російської імперії та Австро-Угорщини, і на Західному 	<p>Україна в геополітичних планах країн Антанти і Центральних держав. Війна та українські політичні сили. Головна українська рада. Союз Визволення України. Загальна українська рада.</p> <p>Воєнні дії на території України в 1914–1917 рр. Українці в арміях воюючих держав. Українські січові стрільці.</p> <p>Політика Російської імперії та Австро-Угорщини на українських землях у 1914–1917 рр.</p> <p>Повсякденне життя на фронті й у тилу.</p> <p>Орієнтовні теми для практичних занять:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Українські політичні організації й середовища в Російській та Австро-Угорській імперіях: порівняльний аналіз стратегії здобуття української державності. – Перша світова як виклик людському

<p>фронті;</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>використовувати карту</i> як джерело інформації про події Першої світової війни на українських землях; – <i>охарактеризувати</i> повсякдення різних верств населення в умовах Першої світової війни; 	<p>виживанню: жінки у війні, діти-сироти, біженці, військовополонені, скалічені солдати (на основі аналізу текстових і візуальних джерел).</p>
<p>Розділ 2. ПОЧАТОК УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (11 год.)</p>	
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>зміст понять</i>: Українська революція, універсали УЦР, опозиція, національно-територіальна автономія, державний переворот, автономісти, самостійники, ультиматум, інтервенція; – <i>етапи</i> Української революції 1917–1921 рр.; – <i>вплив</i> світових подій на внутрішньо-українські процеси; – <i>природу виникнення, причини й наслідки</i> війн більшовицької Росії з УНР. <p>Уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>визначити хронологічні межі</i> Української революції; – <i>використовувати карту</i> як джерело інформації про події Української революції у березні 1917 – квітні 1918 рр.; – <i>проаналізувати й порівняти</i> змісти універсалів УЦР, причини і наслідки укладення УНР Брестського мирного договору; – <i>визначити</i> здобутки і прорахунки УЦР у державотворчому процесі, <i>обґрунтувати</i> висловлені судження; – <i>давати аргументовану оцінку</i> діяльності в період УЦР, Володимира Винниченка, Михайла Грушевського, Сергія Єфремова, Миколи Міхновського. 	<p>Причини, рушійні сили та періодизація Української революції 1917–1921 рр. Українська Центральна Рада. Михайло Грушевський. Всеукраїнський національний конгрес. Українізація армії. Вільне козацтво.</p> <p>Відносини Центральної Ради з Тимчасовим урядом. I Універсал Центральної Ради. Генеральний секретаріат. Володимир Винниченко. II Універсал УЦР. Збройний виступ самостійників.</p> <p>Прихід до влади у Росії більшовиків: позиція УЦР. Боротьба за владу в Києві 28–31 жовтня 1917 р. III Універсал УЦР. Внутрішня та зовнішня політика Центральної Ради після проголошення Української Народної Республіки. Встановлення кордонів. Галицько-буковинський курінь Січових стрільців.</p> <p>Події 1917 року в Криму. Курултай і Кримська Народна Республіка. Кримськотатарський національний рух.</p> <p>Початок агресії більшовицької Росії проти УНР. Проголошення в Харкові більшовицької влади в УНР. Перша війна більшовицької Росії з УНР. Бій під Крутами. IV Універсал УЦР: проголошення незалежності УНР.</p> <p>Більшовицько-російська окупація України.</p> <p>Мирний договір УНР із Центральними державами. Вигнання більшовиків із території УНР. Похід Петра Болбочана на Крим. Законотворча діяльність УЦР взимку–навесні 1918 р. Конституція УНР.</p> <p>Орієнтовні теми для практичних занять:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Автономісти і самостійники: порівняльний аналіз програмних документів українських політичних партій. – Державне будівництво Української

	<p>Центральної Ради: здобутки і прорахунки.</p> <p>– Українська революція: загальноукраїнський і регіональний виміри.</p>
<p>Орієнтовні теми для навчальних проєктів:</p> <p>– “У 1918-му Україна здобула незалежність, у 1991-му – відновила, сьогодні – захищає” (початок проєкту з укладання інтерактивної стрічки часу, яка відображає неперервність і спадкоємність державотворчих процесів у ХХ–ХХІ ст.; рекомендується доповнювати впродовж I–III курсів, завершити після теми "Творення нової України").</p> <p>– Питання суверенності, соборності й територіальної цілісності України під час революції у світлі історичних джерел.</p>	
<p>Розділ 3. РОЗГОРТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ. БОРОТЬБА ЗА ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ (15 год.)</p>	
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>зміст понять:</i> гетьманат, Директорія, націонал-комунізм, терор, продовольча розкладка, Воєнний комунізм, реквізиція, політична і трудова еміграція, лінія Керзона; – <i>форми та основні ознаки</i> національної державності часів Української революції: УНР за Центральної Ради, Українська держава, УНР за Директорії, ЗУНР; – <i>значення Акта злуки</i> УНР і ЗУНР як вияву волі українців до консолідації етнічних земель та свідчення національної самоідентифікації населення України; – <i>вплив</i> рішень Паризької мирної конференції та Варшавської угоди на перебіг боротьби за українську державність, визвольних змагань і державотворчих процесів в Україні на розвиток української культури; – <i>ставлення різних груп населення</i> до революційних процесів. <p>Уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>встановити послідовність і синхронність</i> подій Української революції (на національному, регіональному і локальному рівнях); – <i>оперувати хронологічним і понятійним матеріалом</i> для пояснення таких явищ, як гетьманат, денікінський режим, отаманщина, “воєнний комунізм”, червоний терор; – <i>вказати</i> на карті території УНР, Української Держави, ЗУНР; держави з центрами української політичної еміграції; – <i>висловити аргументоване судження</i> про результати Української революції 1917–1921 рр.; – <i>визначити особливості</i> розвитку української культури та повсякденного життя людей у 1914–1921 рр.; – <i>охарактеризувати</i> державно-політичну діяльність Павла Скоропадського, Євгена Петрушевича та Симона Петлюри. 	<p>Павло Скоропадський. Українська держава. Внутрішня та зовнішня політика. Зародження повстанського руху.</p> <p>Кримські крайові уряди. Спроби приєднати Крим до України.</p> <p>Антигетьманське повстання і відновлення УНР. Директорія. Трудовий конгрес. Симон Петлюра.</p> <p>Розпад Австро-Угорської імперії і західноукраїнські землі. Листопадовий зрив. Проголошення ЗУНР. Державне будівництво. Євген Петрушевич. Початок польсько-української війни. Галицька армія. Злука УНР і ЗУНР та її історичне значення.</p> <p>Український національний рух на Буковині й у Закарпатті. Хотинське повстання.</p> <p>Військова присутність Антанти на півдні України.</p> <p>Друга війна більшовицької Росії з УНР. Антибільшовицький повстанський рух. Реорганізація Директорії УНР. Державне будівництво та національна політика.</p> <p>Більшовицько-російська окупація України. Український націонал-комунізм. Формування державної системи УСРР. Політика Воєнного комунізму. Червоний терор.</p> <p>Отаманщина. Нестор Махно. Холодноярська республіка.</p> <p>Наступ польських військ. Чортківська офензива. Окупація польськими військами території Західної області УНР. Наступ об'єднаних українських армій. Наступ білогвардійських військ на Київ. Денікінський режим в Україні. Перший</p>

	<p>Зимовий похід. Повернення більшовицького режиму. Український націонал-комунізм. Варшавська угода. Війна союзницьких українсько-польських військ проти більшовиків у 1920 р. Розгром більшовиків під Варшавою – Замостям. Поразка Збройних сил Півдня Росії. Червоний терор у Криму. Повстанський рух 1920–1921 рр. Другий Зимовий похід. Поразка та наслідки українського визвольного руху. Нові тенденції розвитку культури 1914–1921 рр. Освіта. Наука. Мистецтво. Георгій Нарбут. Релігійне життя. Культурно-освітня діяльність громадських організацій. Повсякденне життя.</p>
<p>Орієнтовні теми для практичних занять: – Повсякдення українців у 1917–1921 роках. – Місця пам’яті Української революції в моєму населеному пункті. – Отаманщина і повстанський антибільшовицький рух: ідейні основи і практика. – Більшовизм та український націонал-комунізм: порівняльна характеристика.</p> <p>Орієнтовні теми для навчальних проектів: – Студії боротьби за незалежність: від ідеї автономії до самостійності (початок кейсу “ Як трансформувався український визвольний рух у ХХ столітті?”; рекомендується доповнювати впродовж I-III курсів, завершити після теми "Становлення України як незалежної держави").</p>	
<p>Розділ 4.ВСТАНОВЛЕННЯ Й УТВЕРДЖЕННЯ КОМУНІСТИЧНОГО ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ В УКРАЇНІ(11 год.)</p>	
<p>Знати: – <i>зміст понять:</i> комуністичний режим, сталінізм, директивна економіка, Великий терор, хлібозаготівлі, продрозкладка, розкуркулення, коренізація, українізація, Голодомор, геноцид, Розстріляне відродження, культ особи, соціалістичне змагання, УАПЦ, соціалістичний реалізм; – <i>суть, засоби впровадження та наслідки</i> непу, політики коренізації, форсованої індустріалізації, насильницької колективізації та масових репресій; – <i>природу</i> комуністичного тоталітарного режиму та <i>особливості</i> його встановлення в Україні; – <i>оцінки голоду</i> 1921–1923 рр., Голодомору і масових репресій як злочинів радянського тоталітарного режиму; – <i>взаємозалежність</i> між встановленням єдиновладдя Сталіна,закріпленням однопартійності, переслідуванням і ліквідацією церкви та змінами в масовій свідомості людей;</p> <p>Уміти:</p>	<p>Формальний та реальний статус УСРР у “ договірній федерації ” радянських республік. Християн Раковський. Утворення СРСР: наслідки для України. Адміністративно-територіальний поділ УСРР. Антибільшовицький повстанський рух. (Холодноярська республіка та інші). Масовий голод 1921–1923 рр. Впровадження непу в УСРР. Суспільно-політичне життя. Ліквідація багатопартійності. Політика коренізації в УСРР: ставлення влади та населення. Олександр Шумський. Згортання та наслідки українізації. Микола Скрипник. Утворення Кримської АСРР у складі РФСРР. Національна політика радянської влади в УСРР. Молдавська АСРР.</p>

<ul style="list-style-type: none"> – <i>встановити послідовність подій</i> історії України 1921–1939 рр.; – <i>вказати на карті</i> регіони масового голоду 1921–1923 рр., Голодомору, індустриальні новобудови в УСРР, місця антибільшовицьких повстань; – <i>визначити причини та масштаби</i> соціально-економічних перетворень радянського тоталітарного режиму, масових репресій, нищення української інтелігенції та політичної еміграції; – <i>визначити особливості</i> втягування російською владою України до складу СРСР; спроможність застосування норм конституції “ соціалізму, що переміг ” у повсякденному житті радянської людини в УРСР; – <i>визначити особливості</i> розвитку української культури в 1921–1939 рр.; – <i>охарактеризувати</i> громадсько-політичну та/або мистецьку діяльність Олександра Довженка, Леся Курбаса, Василя Липківського, Християна Раковського, Миколи Скрипника, Миколи Хвильового, Олександра Шумського. 	<p>Релігійне життя в УСРР. Українська автокефальна православна церква (УАПЦ). Василь Липківський.</p> <p>Хлібозаготівельні кризи. Форсована індустриалізація. Створення військово-промислового комплексу. Згортання непу і перехід до директивної економіки.</p> <p>Розкуркулення і насильницька колективізація. Опір селянства. Примусові хлібозаготівлі. Голодомор 1932–1933 рр. – геноцид Українського народу. Масштаби та наслідки Голодомору. Національно-демографічні зміни.</p> <p>Формування культу особи Сталіна. Порушення прав людини в умовах тоталітарного режиму. Масові репресії та їх ідеологічне виправдання. Політичні процеси 1920-х – початку 1930-х рр. Великий терор. Биківня та інші місця масових поховань жертв репресій. Припинення українізації. Посилення русифікаторської політики. Розстріляне відродження. Антицерковна політика влади та її наслідки. Ліквідація УАПЦ.</p> <p>Конституція УРСР 1937 р.</p> <p>Ідеологізація національно-культурного життя радянської України. Освіта. Наука. Мистецькі спілки у 1920–1930-х рр. Митці Розстріляного відродження й апологети соцреалізму. Кінематограф. Олександр Довженко.</p>
<p>Орієнтовні теми для практичних занять:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Голодомор мовою документів, свідчень, чисел... – Пропагандистський ідеал радянської людини та її повсякденне життя. <p>Орієнтовні теми для навчальних проєктів :</p> <ul style="list-style-type: none"> – Розстріляне відродження: доля духовно-культурного та літературно-мистецького покоління 1920-х рр. в Україні. – СРСР: союз рівноправних республік чи видозмінена Російська імперія? 	
<p>Розділ 5. ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (4 год.)</p>	
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>зміст понять</i>: осадництво, пацифікація, русини, східні креси, національна кооперація, український націоналістичний рух; – <i>правовий статус</i> західноукраїнських земель у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини; – <i>особливості та головні риси</i> національної політики Польщі, Румунії, Чехословаччини щодо українського населення; – <i>вплив міжнародних відносин</i> міжвоєнного 	<p>Правовий статус українських земель у складі Польщі. Національна політика та міжнаціональні відносини. Осадництво. Пацифікація. Економічне і соціальне становище населення. Українська кооперація. Просвітні організації краю. Андрій Шептицький.</p> <p>Українські політичні організації. Українське народно-демократичне об’єднання. Українська військова</p>

<p>періоду на долю регіону.</p> <p>Уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>використовувати карту як джерело інформації</i> про розподіл українських територій між державами Центрально-Східної Європи в 1921–1939 рр.; – <i>охарактеризувати</i> геополітичне становище Карпатської України; – <i>визначити основні тенденції та протиріччя</i> розвитку культури на західноукраїнських землях; – <i>скласти характеристики</i> історичних діячів: Августина Волошина, Євгена Коновальця, Василя Мудрого, Андрія Шептицького. 	<p>організація й Організація українських націоналістів. Євген Коновалець.</p> <p>Українські землі у складі Румунії. Татарбунарське повстання. Суспільно-політичне життя. Українська національна партія.</p> <p>Українські землі у складі Чехословаччини. Правовий статус Закарпаття. Суспільно-політичне й економічне життя. Карпатська Україна. Карпатська Січ. Августин Волошин.</p> <p>Культурне й релігійне життя на західноукраїнських теренах в умовах іноземного панування. Політичне та культурне життя української політичної еміграції.</p>
<p>Орієнтовні теми для практичних занять:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Повсякденне життя населення в УСРР/УРСР та в українських регіонах у складі Польщі, Чехословаччини, Румунії в міжвоєнний період: спільне та відмінне. – Срібна земля. Третя спроба утвердити незалежність України в ХХ столітті. <p>Орієнтовна тема для навчального проекту:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Історія рідного краю в контексті загальноукраїнських подій 1914–1939 рр. 	

I курс

Історія України (1945–1991 рр.)

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Розділ 6. УКРАЇНА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (6 год)	
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>зміст понять</i>: країна-агресор, пакт, радянізація, бліцкриг, окупаційний режим, евакуація, мобілізація, новий порядок, похідні групи, чорносвітники, остарбайтери, воєнний злочин, Голокост; – <i>природу</i> Другої світової війни як найбільшої за проявами і наслідками <i>трагедії в історії людства</i>; – <i>зміст</i> українського питання в міжнародній політиці напередодні Другої світової війни; – <i>цілі та напрямки</i> німецько-радянської співпраці від серпня 1939 до червня 1941 р.; – <i>причини, зміст та наслідки</i> політики радянізації Західної України; – <i>основні воєнні дії</i>, що відбувалися на території України в період Другої світової війни; – <i>вплив окупаційного режиму</i> на спосіб життя та свідомість населення; – <i>причини</i> польсько-українського протистояння, <i>роль</i> німецької окупаційної влади та радянських партизанів у його загостренні; – <i>природу виникнення та наслідки</i> явищ часів війни: Голокосту, таборів смерті, тактики “випаленої землі”, депортацій етнічних груп і 	<p>Радянсько-німецькі договори 1939 р. Початок Другої світової війни. Українці в польській армії. Розкол ОУН. Андрій Мельник. Степан Бандера.</p> <p>Окупація Червоною армією Галичини, Волині, Північної Буковини, Хотинщини та Південної Бессарабії. Радянізація нових територій.</p> <p>Політичне та соціально-економічне становище в Україні напередодні німецько-радянської війни. Бойові дії в 1941–1942 рр. Відступ Червоної армії. Мобілізаційні заходи.</p> <p>Опір окупантам. Український визвольний рух.</p> <p>Окупація України військами Німеччини та її союзниками. Новий порядок. Колабораціонізм. Самоврядування під німецькою окупацією. Остарбайтери. Військовополонені. Концтабори. Масове знищення мирного населення. Голокост. Трагедія Бабиного Яру.</p>

народів;
– *причини* розколу ОУН, виникнення українського визвольного руху та його військово-політичної формації – УПА;
– *руйнівні наслідки* Другої світової війни для України;
– *вплив* війни на українську культуру (під окупацією, в евакуації, у вигнанні) та повсякденне життя українців.

Уміти:

– *встановити хронологічну послідовність і синхронізувати* події Другої світової війни в Україні та поза її межами;
– *використовувати карту як джерело інформації* про оборонні та наступальні операції на території України, пересування ворогуючих сторін і рух лінії фронту, адміністративно-територіальні утворення часів нацистського окупаційного режиму на території України;
– *висловити аргументовані судження* щодо анексії Радянським Союзом у 1939–1940 рр. і радянізації нових українських територій, політичного та соціально-економічного становища в Україні напередодні німецько-радянської війни, правового статусу громадян на анексованих територіях;
– *пояснити причини і наслідки* окупації України та польсько-українського протистояння;
– *обстоювати власні судження* щодо ролі й місця українців у військових формуваннях держав Об'єднаних Націй у роки Другої світової війни та вирішення українського питання на завершальному етапі війни;
– *визначити тенденції* розвитку національної культури воєнної доби;
– *дати історичну оцінку* масштабам втрат українського народу від воєнних дій, злочинів комуністичного та нацистського тоталітарних режимів, виявляти розуміння глибини трагедії українців як бездержавної нації в той час;
– *охарактеризувати одну з історичних постатей часів війни*: Івана Багряного, Олени Вітер, Кузьми Дерев'янка, Олександра Довженка, Сидора Ковпака, Івана Кожедуба, Василя Порики, Олени Теліги, Ігоря Сікорського, Амета-Хана Султана;
– *висловити аргументовані судження* щодо діяльності Степана Бандери, Тараса Бульби (Боровця), Андрія Мельника, Кирила Осьмака, Романа Шухевича в українському визвольному русі періоду Другої світової війни.

Праведники народів світу в Україні.
Олена Вітер.

Радянський партизанський рух.
Сидір Ковпак.

Бойові дії 1942–1943 рр. Бої на Лівобережжі влітку–восени 1943 р. Чорносвитники. Битва за Дніпро. Вигнання німецьких військ та їхніх союзників з Правобережної та Південної України. Депортація кримських татар та інших народів Криму. Завершення бойових дій на території України.

Українці у військових формуваннях держав Об'єднаних Націй. Внесок українського народу в перемогу над нацизмом. Українське питання на Ялтинській і Потсдамській конференціях. Ціна війни.

Орієнтовні теми для практичних занять:

– “Волею Українського народу...” (дослідження документів та матеріалів усної історії)

про війну).

– Війна в пам'ятниках рідного краю (краєзнавча експедиція).

Орієнтовні теми для навчальних проектів:

– Друга світова – найкривавіший збройний конфлікт в історії людства.

– Участь українців у визволенні країн Європи.

– Воєнне повсякдення: люди і долі.

– Війна в об'єктиві камери.

Розділ 7. УКРАЇНА В ПЕРШІ ПОВОЄННІ РОКИ (6 год)

Знати:

– *зміст понять*: відбудова, репатріанти, спецпоселення, космополітизм, лисенківщина, ждановщина, депортація, обмін населенням, операція “Вісла”, операція “Захід”;

– *вплив* статусу УРСР як однієї із країн-засновниць ООН на її подальшу долю;

– *провідні рушії* відбудови промисловості та сільського господарства;

– *причини, мотиви та наслідки* ідеологічних кампаній та “чисток” активної інтелігенції радянською владою; їх вплив на культурно-освітній розвиток в УРСР;

– *основні методи* радянізації західних областей УРСР;

– *депортаційні процеси* повоєнних років як військово-політичні акції комуністичної влади та злочин проти українців;

– *причини та форми* тривалого опору Української повстанської армії радянській владі на західноукраїнських землях;

– *протиріччя* соціально-економічного, культурного, релігійного та повсякденного життя українців повоєнного часу.

Уміти:

– *встановити послідовність і синхронність* подій, що відображають формування територіальних меж УРСР, масові депортації та обміни населенням, посилення радянізації та репресії у західних областях, український визвольний рух у 1944–1950-х рр., процеси відбудови господарства і культурне життя республіки, ідеологічні кампанії й чистки післявоєнного періоду;

– *визначити причини та наслідки* депортацій українців із західних областей УРСР та південно-східних областей Польщі; масового голоду 1946–1947 рр.;

– за допомогою карти *показати зміни* в адміністративно-територіальному поділі УРСР;

– *висловити аргументовані судження* щодо трансформації методів укріплення тоталітарного режиму;

– *виявити особливості* діяльності українського визвольного руху в 1945–1950-х

Посилення радянізації та репресії у західних областях УРСР. Український визвольний рух у 1944–1950-х рр. Василь Кук.

Велика блокада. Обмін населенням між Польщею й УРСР. Масові депортації (1944–1946 рр.). Операції “Вісла” і “Захід”. Ліквідація УГКЦ у 1946–1949 рр.

Україна – спів засновниця ООН. Встановлення кордонів УРСР у міжнародних договорах. Обмін територіями 1951 р. Участь УРСР в міжнародних організаціях.

Внутрішньополітична й економічна ситуація УРСР. Масовий голод 1946–1947 рр. Ідеологічні кампанії. “Чистки” творчої інтелігенції.

Культура в перші повоєнні роки. Відбудова системи освіти. Наука. Література. Володимир Сосюра. Максим Рильський. Образотворче мистецтво. Музика та кінематограф.

Повсякденне життя в перші повоєнні роки.

<p>рр.;</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>представити власну оцінку</i> ролі УГКЦ на західноукраїнських землях і наслідків її примусової самоліквідації в СРСР; – <i>визначити тенденції й суперечності</i> розвитку освіти, науки, літератури; – <i>охарактеризувати</i> науковий/творчий доробок Катерини Білокур, Олександра Богомольця, Сергія Лебедева, Андрія Малишка, Олександра Палладіна, Максима Рильського, Володимира Сосюри, Павла Тичини, Володимира Філатова, Юрія Яновського; <i>діяльність</i> Олеса Гончара, Василя Кука, Йосипа Сліпого. 	
<p>Орієнтовні теми для практичних занять:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Людський вимір війни: демографічні зміни в УРСР. – “Війна пішла, а горе залишилось...”: повсякденне життя повоєнних років. – Вирвані з коренем. Депортації українців у 1944–1951 рр.: причини, етапи, наслідки (дослідження тематичних документів). 	
<p>Розділ 8. УКРАЇНА В УМОВАХ ДЕСТАЛІНІЗАЦІЇ (6 год.)</p>	
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>зміст понять</i>: десталінізація, культ особи, відлига, лібералізація, реабілітація, шістдесятники, атеїзм, раднаргоспи, децентралізація управління, зросійщення, абстракціонізм; – <i>причини та наслідки</i> приєднання Кримської області до УРСР; – <i>основні тенденції та протиріччя</i> реформування промисловості і сільського господарства; – <i>особливості функціонування</i> репресивної машини часів сталінізму, її жертви та зміни у становищі бранців концтаборів із настанням відлиги; – <i>суть хрущовських надпрограм</i>; – <i>природу зародження і форми проявів</i> дисидентського руху в Україні; – <i>зв’язок між розвитком</i> культури, освіти, науки і внутрішньополітичними процесами в державі. <p>Уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>встановити послідовність</i> подій, пов’язаних з десталінізацією і лібералізацією суспільного життя, соціальною переорієнтацією та модернізацією економіки, формуванням феномену шістдесятництва і розгортанням дисидентського руху, культурним життям республіки у цей період; – <i>синхронізувати</i> події історії України та всесвітньої історії, що відображають модернізаційні процеси в економіці; – <i>використовувати карту</i> як джерело інформації про адміністративно- 	<p>Внутрішньополітична ситуація в УРСР у першій половині 1950-х рр. Стан промисловості і сільського господарства. Військово-промисловий комплекс.</p> <p>Участь українців у повстаннях у сталінських концтаборах. XX з’їзд КПРС. Десталінізація і лібералізація суспільного життя. Реабілітація жертв сталінських репресій.</p> <p>Адміністративно-територіальні зміни. Входження Кримської області до складу УРСР. Зміни в управлінні господарством. Раднаргоспи. Соціальні наслідки економічної політики другої половини 1950-х – першої половини 1960-х рр.</p> <p>Зародження дисидентського руху в Україні та його течії. Левко Лук’яненко. Антирадянські виступи 1960-х рр.</p> <p>Науково-технічна революція: внесок українців. Сергій Корольов. Реформи освіти та процеси зросійщення. Антирелігійна кампанія. Відлига в мистецтві. Ліна Костенко. Іван Драч. Василь Стус. Розвиток спорту.</p>

<p>територіальний устрій УРСР, його зміни;</p> <ul style="list-style-type: none"> – визначити причини та наслідки посилення зросійщення українського суспільства; – оцінити темпи впровадження науково-технічної революції в господарське життя; – обстоювати власні судження щодо тенденцій розвитку культури у період відлиги та зародження дисидентського руху й шістдесятництва; – охарактеризувати громадську/ наукову/ мистецьку діяльність Віктора Глушкова, Алли Горської, Івана Драча, Ліни Костенко, Сергія Корольова, Левка Лук'яненка, Сергія Параджанова, Івана Світличного, Василя Стуса, Леся Танюка. 	
<p>Орієнтовна тема для практичного заняття:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Вхідження Кримської області до складу УРСР: міфи та реальність (дослідження документів). <p>Орієнтовні теми для навчальних проєктів:</p> <ul style="list-style-type: none"> – “В безсмерті холодно. І холодно в житті. О Боже мій! Де дітися поету?!” Творчість шістдесятників як закономірна реакція на виклики часу. – Ті, хто відкрили шлях у космос (внесок українців в освоєння космічного простору). 	
<p>Розділ 9. УКРАЇНА В ПЕРІОД ЗАГОСТРЕННЯ КРИЗИ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ (6 год)</p>	
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – зміст понять: застій, дефіцит, розвинений соціалізм, партійна номенклатура, системна криза, Українська гельсінська група, самвидав, правозахисний рух, командно-адміністративне управління; – взаємозалежність суспільно-політичного та економічного життя в добу застою; – суть спроб реформувати командну економіку в другій половині 1960-х рр.; – причини активізації дисидентського руху в другій половині 1960-х – на початку 1970-х рр. і репресій щодо учасників УГГ, застосування заходів примусового лікування, висунення звинувачень у кримінальних злочинах; – особливості основних течій дисидентського руху (національної, правозахисної, релігійної); – протиріччя розвитку культури, освіти, науки в період застою. <p>Уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – встановити хронологічну послідовність і синхронність подій, що відображають кризові явища доби застою, розгортання діяльності різних течій дисидентського руху в УРСР, культурне життя в УРСР та участь української діаспори у процесах національного відродження; – використовувати карту як джерело інформації про політичне, соціально- 	<p>Економічна ситуація в УРСР. Продовольчі програми.</p> <p>Ідеологічні орієнтири партійно-радянського керівництва. Конституція УРСР 1978 р. Зміни в соціальній та національній структурі населення.</p> <p>Дисидентський рух: течії, форми і методи боротьби. Іван Дзюба: “Інтернаціоналізм чи русифікація”. Михайло Брайчевський: “Приєднання чи возз’єднання”.</p> <p>Українська громадська група сприяння виконанню Гельсінських угод (УГГ). Самвидав. “Український вісник”. “Смолосокип”. В’ячеслав Чорновіл.</p> <p>Відродження пам’яті про Голодомор. Українська діаспора та її внесок у відродження України.</p> <p>Кримськотатарський національний рух. Мустафа Джемілев.</p> <p>Розвиток освіти та науки. Формування опозиційних течій у культурі. Українське мистецтво. Досягнення українських спортсменів. Молодіжний неформальний рух в Україні.</p>

<p>економічне життя УРСР у цей період;</p> <ul style="list-style-type: none"> – визначити причинно-наслідкові зв'язки політико-ідеологічної кризи радянського ладу в УРСР; – порівнювати, аналізувати, робити аргументовані висновки щодо економічного розвитку УРСР у другій половині 1950-х – 1960-х рр. і в 1970-ті – на початку 1980-х рр.; – оперувати ключовими поняттями теми для характеристики соціальної сфери; – оцінити методи і засоби реалізації учасниками УГГ мети і завдань правозахисного руху, їхні здобутки у сфері захисту прав людини в СРСР; – виявити суперечливі процеси в розвитку освіти, науки, літератури; – охарактеризувати кримськотатарський національний рух, політичну діяльність Петра Шелеста і Володимира Щербицького, правозахисну – учасників УГГ; – висловити аргументовані судження щодо громадської/ наукової/ творчої діяльності Миколи Амосова, Олега Антонова, Михайла Брайчевського, Петра Григоренка, Івана Дзюби, Роберта Конквеста, Платона Майбороди, Володимира Маняка, Джеймса Мейса, Івана Миколайчука, Євгенії Мирошниченко, 	
<p>Орієнтовні теми для практичних занять:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Конституції УРСР: “сталінська” і “розвинутого соціалізму” (порівняння Основних законів 1937 і 1978 рр.). – Український самвидав: теми, ідеї, автори. – Повсякденне життя в місті та на селі (на прикладі кількох українських населених пунктів 1970–1980-х рр.). 	

II курс 31 год

Історія України (1991 - 2017 рр.)

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Розділ 4. ВІДНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ (10 год.)	
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – зміст понять: системна криза, перебудова, гласність, плюралізм, інфляція, андеграунд, неформальні організації, путч, національно-демократичний рух, суверенітет, Революція на граніті; – передумови, протиріччя та наслідки політики перебудови і гласності в УРСР; – тенденції соціально-економічного і політичного життя та зовнішньополітичні обставини, що сприяли розгортанню національно-демократичного руху, падінню авторитету КПУ і формуванню багатопартійності; – значення прийняття Декларації про 	<p>Початок перебудови в СРСР. Чорнобильська катастрофа. Стан економіки. Шахтарські страйки. Поглиблення диспропорцій рівня життя населення.</p> <p>Гласність і політичний плюралізм на українських теренах. Активізація національно-демократичного руху. Зміни в політичному керівництві УРСР. Формування багатопартійної системи.</p> <p>Культурно-мистецьке життя як вираз суспільних настроїв. Фестиваль “Червона рута”. Релігійне відродження.</p> <p>Вибори до Верховної Ради УРСР і до місцевих рад 1990 р. Декларація про</p>

<p>державний суверенітет України й Акта проголошення незалежності України;</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Референдум 1 грудня</i> як акт підтримки абсолютною більшістю населення України проголошення державної незалежності. <p>Уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>встановити хронологічність і синхронність подій</i> перебудови; – <i>використовувати історичну карту</i> для інтерпретації, реконструкції та пояснення подій цього періоду; – <i>виявити послідовність і суперечливість змін</i> у політичному житті України; – <i>висловити аргументовані судження</i> щодо спроби державного перевороту в СРСР у серпні 1991 р., його наслідків в Україні; ролі й місця України в загальносоюзних суспільно-політичних процесах у першій половині 1991 р.; – <i>пояснити причини</i> Революції на граніті та її значення у відновленні Україною незалежності; – <i>скласти характеристики</i> історичних діячів періоду боротьби за відновлення державної незалежності України: Леоніда Кравчука, В'ячеслава Чорновола. 	<p>державний суверенітет України. Революція на граніті.</p> <p>Створення Автономної Республіки Крим. Меджліс кримськотатарського народу. Спроба державного перевороту в СРСР у серпні 1991 р.</p> <p>Акт проголошення незалежності України. Референдум і вибори Президента України 1 грудня 1991 р. Леонід Кравчук.</p> <p>Розпад СРСР. Міжнародне визнання України.</p>
<p>Орієнтовні теми для практичних занять:</p> <ul style="list-style-type: none"> – “За живе...” Непоправні наслідки Чорнобильської трагедії. – Злочини комуністичного режиму. Уроки для України сьогодні 	
<p>Розділ 1. СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ ЯК НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ (8 год.)</p>	
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>зміст понять</i>: державотворення, купоно-карбованець, тіньова економіка, інвестиції, дефолт, корупція, багатовекторність зовнішньої політики, євроінтеграція, приватизація, без’ядерний статус, меморандум, мажоритарна виборча система, конституційний договір, депопуляція, прожитковий мінімум, вплив умів, Помаранчева революція; – <i>основні державотворчі процеси та зміни</i> в політичному, соціально-економічному устрої України в 1990-х і першій половині 2000-х рр.; – <i>історичну вагу та значення</i> прийняття Конституції України, запровадження національної валюти, проголошення курсу на євроатлантичну інтеграцію; – <i>основні ідеї та положення</i> Конституції України; – <i>причини</i> нової хвилі масової трудової еміграції; – <i>природу походження, рушійні сили та значення</i> Помаранчевої революції. <p>Уміти:</p>	<p>Державотворчі процеси в умовах незалежності України. Повернення кримських татар на історичну батьківщину. Питання адміністративно-політичного статусу Криму.</p> <p>Суспільно-політичне життя. Особливості формування багатопартійності в незалежній Україні. Конституція України 1996 р.</p> <p>Економіка України в 1991–1998 рр. Запровадження гривні. Демографічні процеси. Трудова еміграція.</p> <p>Економіка України в 1998–2004 рр. Олігархічна система. Початок інтеграції української економіки в європейський і світовий економічний простір.</p> <p>Політична розбудова суспільства. Леонід Кучма. Рухи протесту на початку 2000-х рр. Конфронтація навколо острова Тузла.</p> <p>Помаранчева революція. Віктор Ющенко. Конституційна реформа 2004 р.</p> <p>Україна в системі міжнародних</p>

<ul style="list-style-type: none"> – встановити хронологічну послідовність і синхронність подій, що відображають трансформаційні процеси і державотворення в Україні, синхронізувати їх з відповідними подіями регіональної історії, історії країн Центрально-Східної Європи; – використовувати історичну карту для інтерпретації та реконструкції подій; – визначити основні тенденції та протиріччя соціально-економічного розвитку України в 1991–1998, 1998–2004 роках; пошуків Україною зовнішньополітичних орієнтирів у перше десятиліття незалежності; – визначити причини і наслідки впливу азійської фінансової кризи та дефолту Росії 1998 р., світової фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр. на розвиток України; – висловити аргументовані судження щодо перебігу державотворчих процесів в Україні в 1991–2004 рр.; впливу олігархічної системи в Україні; – охарактеризувати державно-політичну діяльність Леоніда Кучми і Віктора Ющенка. 	<p>відносин.</p>
<p>Орієнтовні теми для практичних занять:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Державне будівництво в незалежній Україні: особливості, здобутки, проблеми. – Інтеграція України в європейський та світовий економічний простір: виклики і відповіді. – Основний закон України: умови створення й аналіз основних положень. <p>Орієнтовна тема для навчального проекту:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Студії боротьби за незалежність: від культурної до політичної розбудови (завершення кейсу “Як трансформувався український визвольний рух у XXI столітті”, презентація) 	
<p>Розділ 2. ТВОРЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНИ (13 годин)</p>	
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>зміст понять</i>: конфронтація, економічна інтеграція, політична асоціація, Євромайдан, Революція Гідності, Небесна Сотня, нормандська четвірка, Мінські угоди, люстрація, тимчасово неконтрольована територія, антитерористична операція (АТО), гібридна війна, волонтерський рух, безвізовий режим; – <i>домінуючі тенденції</i> державотворчого процесу в Україні часів незалежності; – <i>особливості</i> соціально-економічного розвитку України в останнє десятиліття; – <i>природу походження, рушійні сили та значення</i> Євромайдану і Революції Гідності; – <i>причини та наслідки</i> агресії Російської Федерації проти України; – <i>зовнішню загрозу</i> щодо територіальної цілісності і недоторканності державних кордонів України як посягання на незалежність держави та безпеку її громадян; 	<p>Соціально-економічний розвиток і суспільно-політичне життя України в 2005–2013 рр. Віктор Янукович.</p> <p>Загострення відносин із Російською Федерацією.</p> <p>Революція Гідності. Небесна Сотня. Окупація та анексія Криму Російською Федерацією. Агресія Росії проти України. Російсько – українська війна. Олександр Турчинов. Петро Порошенко.</p> <p>Гібридна війна. Бойові дії на сході України. Антитерористична операція в Донецькій і Луганській областях. Добровольчі батальйони. Волонтерський рух. Реакція світової спільноти на агресію Російської Федерації проти України. Спроби мирного врегулювання.</p> <p>Соціально-економічний розвиток України після 2014 р.</p> <p>Євроінтеграційний поступ України:</p>

– *територіальну цілісність* України і недоторканість державних кордонів як головні умови суверенності та незалежності;

– *чинники формування* громадянського суспільства в незалежній Україні;

– *важливість* для України політичної асоціації, економічної інтеграції та впровадження безвізового режиму з Європейським Союзом.

Уміти:

– *встановити хронологію подій* незалежної України, які мали вплив на формування національної свідомості;

– *використовувати карту як джерело інформації* про основні політичні й соціально-економічні події в незалежній Україні;

– *визначити історико-географічні умови* розвитку свого населеного пункту і залежність від них дій та поглядів його мешканців;

– *визначити основні тенденції та протиріччя* соціально-економічного розвитку України в 2005–2008, 2008–2014 і після 2014 р.;

– *охарактеризувати* перебіг державотворчих процесів в Україні впродовж останнього десятиліття;

– *обґрунтувати* на основі аналізу документів визнання Російської Федерації державою-агресором щодо України;

– *проаналізувати* Звернення до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором, затверджене Постановою Верховної Ради України від 27 січня 2015 р.;

– *визначити передумови, ознаки та наслідки* агресії Росії проти України;

– *обстоювати власні судження* щодо розвитку освіти, науки і культури в сучасній Україні;

– *спрогнозувати* можливі шляхи розвитку України та зміни її геополітичного становища;

– *охарактеризувати* діяльність сучасних українських політиків, науковців, митців, церковних діячів, спортсменів (Віктора Януковича, Петра Порошенка, Мирослава Поповича, Любомира Гузара, Богдана Ступки, Юрія Андруховича, Руслани Лижичко, Сусани Джамаладінової (Джамали), Святослава Вакарчука, Сергія Бубки, Віталія Кличка, Володимира Кличка, Андрія Шевченка та ін.).

економічні та політичні аспекти. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Режим безвізового в'їзду в країни ЄС для громадян України.

Особливості культурного розвитку України останнього десятиліття. Релігійне життя. Зміни в системі національної освіти. Основні тенденції розвитку науки. Розвиток спорту та здобутки українських спортсменів. Література та мистецтво. Міжнародні пісенні конкурси Євробачення в Україні. Українці у світі.

Орієнтовні теми для практичних занять:

- Екологічні проблеми України. Подолання наслідків Чорнобильської катастрофи.
- Зовнішні та внутрішні загрози суверенітету України в умовах гібридної війни.

Орієнтовні теми для навчальних проектів:

– “У 1918-му Україна здобула незалежність, у 1991-му – відновила, сьогодні – захищає” (завершення проекту з укладання інтерактивної стрічки часу, яка відображає неперервність і спадкоємність державотворчих процесів у XX–XXI ст., презентація проекту).

– Усна історія Майданів: від Революції на граніті до Революції Гідності (електронна Книга пам’яті).

Орієнтовні теми для написання есе:

– Відверта розмова з воїнами АТО / однолітками – внутрішньо переміщеними особами.